

Уявлення дівчат про себе характеризуються, порівняно з юнаками, перевагою фемінних якостей – сумлінності, відкритості, чуйності, товариськості, а також напруженості і метушливості. В образі «Я» юнаків домінують такі особистісні якості як сила, енергійність, рішучість, тобто маскулинні якості. І юнаки, і дівчата вважають себе життєрадісними людьми.

Уявлення дівчат про своє «фізичне Я» є достовірно більш позитивним, ніж уявлення юнаків. Дівчата оцінюють себе більш симпатичними, ефективними та модними порівняно з самооцінкою цих якостей юнаками. Але дівчата більш, ніж юнаки, фіксовані на проблемі зайвої ваги і оцінюють себе як недостатньо струнких осіб. Незалежно від статі молоді люди вважають себе досить привабливими людьми.

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити гендерні особливості когнітивного компоненту «Я концепції» в юнацькому віці. Ці результати можна використовувати при наданні психологічної допомоги старшокласникам.

Одержано 24.03.2019

Представлены результаты исследования гендерных особенностей когнитивного компонента «Я-концепции» в юношеском возрасте. Показано, что «Я-образ» девушек является более дифференцированным и положительным и отличаются представленностью рефлексивного «Я» с подчеркиванием феминных качеств личности.
Ключевые слова: Я-концепция, Я-образ, гендер, юноши, девушки.

УДК 159.9

Олена Олександрівна ЄВДОКІМОВА,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-7277>;

Серхан Ахмед аль ТАВАЛЬБЕХ,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Університет ім. Аль-Хусейна Бин Талала
(Al-Hussein Bin Talal University – AHU),
м. Маан (Йорданія).

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ СМИСЛОУТВОРЕННЯ

Тези присвячені проблемі деформацій смисложиттєвих орієнтацій та ціннісних утворень особистості, які призводять до неможливості подолання комп'ютерної залежності різних типів.

Ключові слова: *смыслоутворення, саморегуляція, комп'ютерна залежність, смыслові життєві орієнтації, ціннісно-смыслова сфера.*

Зміни, пов'язані з інтенсивною комп'ютеризацією практично усіх сфер життєдіяльності людини, висувають якісно нові вимоги до особистості за способом реалізації своєї активної життєвої позиції. Неймовірно прискорення темпів життя, засилля надлишкової інформації, трансформації форм обміну інформацією іноді призводять до того, що замість активної життєвої позиції, самостійності, прагнення до самореалізації, людина починає стомлено займати пасивну позицію, коли вона є лише спостерігачем за подіями, що відбуваються.

Зацікавленість дослідників проблемами смыслової сфери особистості незмінно зростає. Смысли та смыслові утворення є глибинними структурами особистості, складають її «ядро», задають спрямованість життєдіяльності в цілому. Смыслоутворення сприяє ефективній усвідомленій саморегуляції діяльності, включеності людини у життєві стосунки зі світом, стійкості і стабільності суб'єкта в сучасному суспільстві.

Втім не кожна людина здатна змінити себе і свій внутрішній світ в силу низької стійкості до фрустрації, почуття незахищеності, пасивності, «вивченої безпорадності», а також засвоєного однотипного патерну, ритуалізованої поведінки. Неможливість виконання поведінкових ритуалів призводить до психологічного дискомфорту, що свідчить про психологічні залежності особистості. Деформація смыслових орієнтацій, ціннісних утворень може призводити до неможливості подолання людиною психологічних залежностей різного типу (внутрішньоособистісних, предметних, міжособистісних, афективних, діяльних). Як наслідок тотальної комп'ютеризації суспільства отримало широке поширення поняття комп'ютерна залежність, яка, на думку ряду дослідників, зумовлює розвиток психопатологічних змін особистості і веде до порушень соціальних норм поведінки і до правопорушень.

Згідно з даними Computer Economics, у світі 20 % користувачів страждають залежністю від комп'ютера. Кожен п'ятий з них з часом самостійно справляється з цією проблемою, коли з'являються інші інтереси. Але іншим потрібна допомога, адже медики і психологи давно вважають цей вид залежності дуже схожим на наркоманію, коли людина жодного дня не може обійтися без звичного заняття.

Комп'ютерна залежність розглядається як альтернативна форма адаптації людини до життєвих умов, як засіб її самореалізації та емоційно-психічної регуляції. Смыслоутворення займає центральне

місце в системі саморегуляції особистості, виконуючи функцію контролю життєдіяльності, контролюючи регуляторну систему, тобто саме завдяки смислоутворенню можлива саморегуляція при постановці цілей і усвідомленні своїх вчинків [1, с. 109]. Основними змінами в смисловій сфері при комп'ютерній залежності є: мотиваційна перебудова – перетворення об'єкта залежності в провідний смислотворчий мотив поведінки; поведінка втрачає усвідомлений характер, орієнтацію на майбутнє, на далекі цілі; відбувається сповзання смислових орієнтацій на егоцентричний і ситуаційний рівень, тобто відбувається «зниження» або «сплощення» особистості залежністю; формуються наступні установки: установка до уявного задоволення потреби, установка до швидкого задоволення потреби при малих витратах зусиль, установка до пасивних способів захисту при зустрічі з труднощами, установка до неприйняття на себе відповідальності за здійснювані вчинки тощо; формується гедоністичне переживання часу і дезактуалізація сьогодення; порушується зв'язність світоглядних уявлень, їх структурованість і інтегрованість у смислові системи [2, с. 62–63]. У контексті нашої роботи смислоутворення в структурі саморегуляції особистості являє собою процес відновлення смислових зв'язків і розповсюдження смислових систем на нові об'єкти, що забезпечує з'єднання розрізнених компонентів смислової саморегуляції у єдину систему, і як наслідок, включеність особистості в життєві відносини.

Особам з психологічною залежністю властива відсутність змістовних життєвих орієнтацій, низький рівень індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції, низька задоволеність якістю свого життя, а також інтернальність в галузі досягнень, невдач і сфері сімейних відносин, що підтверджує наявність критичного ставлення осіб з психологічною залежністю до даної проблеми. У силу того, що у них немає ясних цілей і стійких смислів, вони можуть легко від них відмовитися. Вони відчують себе менш щасливими і більшу частину часу знаходяться в нейтральному емоційному стані або нещасними. Особи, які не мають залежності, зазвичай характеризуються наявністю в житті чітких смисложиттєвих орієнтацій, що надають життю усвідомленості, спрямованості і часової перспективи. Ієрархія цінностей, в цілому, є однаковою як для осіб з комп'ютерною залежністю, так і для осіб, які її не мають. Це свідчить про достатню включеність осіб із психологічною залежністю в суспільне життя та їх ідентифікацію з соціальним оточенням. Однак значущі відмінності у сфері цінностей все ж були виявлені. У групі осіб з комп'ютерною адикцією вищі позиції займають: цікава робота; краса природи і

мистецтва; любов; творчість. А для осіб, які не мають залежності, – активне діяльне життя; матеріально забезпечене життя; пізнання; свобода.

Особи, які не мають комп'ютерної залежності, розглядають життя як спосіб набуття досвіду, готові діяти у відсутності надійних гарантій успіху, на свій страх і ризик, вважаючи, що прагнення до простого комфорту і безпеки збіднює життя особистості. У залежних осіб компонент «прийняття ризику» виражений слабо. У групі осіб з комп'ютерною залежністю ми відзначали характерне зниження рівня розвитку показників структури смислової саморегуляції особистості: потребова спрямованість, оцінка себе як нещасних, значимість абстрактних цінностей, залежність від соціального середовища. Для осіб із залежністю більше властивим виявився низький рівень розвитку смислової саморегуляції ніж для осіб, які не мають комп'ютерної залежності. Механізм смислоутворення в структурі саморегуляції особистості з комп'ютерною залежністю полягає у відновленні смислових зв'язків і поширенні смислових систем на нові об'єкти «самоприйняття». По відношенню до всієї системи саморегуляції «самоприйняття» виконує системоутворюючу, організуючу, спонукальну функції. Оскільки всі смислові структури і саморегуляція особистості є взаємопов'язаними, зміна одного з компонентів смислоутворення неминуче призводить до зміни всієї системи в цілому. Звідси випливає, що, здійснюючи цілеспрямовану психологічну корекцію виділених факторів можна оптимізувати стан всієї системи усвідомленої саморегуляції.

Список бібліографічних посилань

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2006. 270 с.
2. Вайзер Г. А. Смысл жизни и двойной кризис в жизни человека. *Психологический журнал*. 1998. Т. 19, № 5. С. 3–14.
3. Коваль Т. В. Особливості міжособистісних взаємодій у підлітків, схильних і не схильних до розвитку комп'ютерної залежності. *Психологічна наука і освіта*. 2012. № 4. С. 3–4.

Одержано 18.03.2019

Тезиси посвящены проблеме деформаций смысловжизненных ориентаций и ценностных образований личности, которые приводят к невозможности преодоления компьютерной зависимости различных типов.

Ключевые слова: *смыслообразование, саморегуляция, компьютерная зависимость, смысловжизненные ориентации, ценностно-смысловая сфера.*